

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

University of Lapland

This is a self-archived version of the original article. It may differ somewhat from the publisher's final version, as the self-archived version is typically the accepted author manuscript.

Monitoimisuus koulussa

Norvapalo, Katja ; Thessler, Kaisa

Julkaistu: 01.01.2017

Document Version

Julkaistu PDF-muodossa, tunnetaan myös nimellä tietueversio

Citation for pulished version (APA):

Norvapalo, K., & Thessler, K. (Toimittajat) (2017). *Monitoimisuus koulussa: Yhteisöllinen hyvinvointi ja siirtymien tukeminen*. Lapin yliopisto.

Katja Norvapalo & Kaisa Thessler (toim.)

Monitoimisuus koulussa

YHTEISÖLLINEN HYVINVOINTI JA
SIIRTymiEN TUKEMINEN

Johdanto

LUKU 1:

Yhteisöllinen kouluhyvinvointityö

- 08 Monitoimisuus nuorten siirtymien tukena
- 10 Moniammatillinen yhteistyö: Yksin pärjäämisen kulttuurista kohti toimivaa yhteistyötä
- 12 Hyvinvointiryhmän toiminta koulussa
- 14 Oppilashuoltohenkilöstön vertaismentorointi
- 16 Tiimivalmennuksella kohti yhtenäistä toimintakulttuuria

LUKU 2:

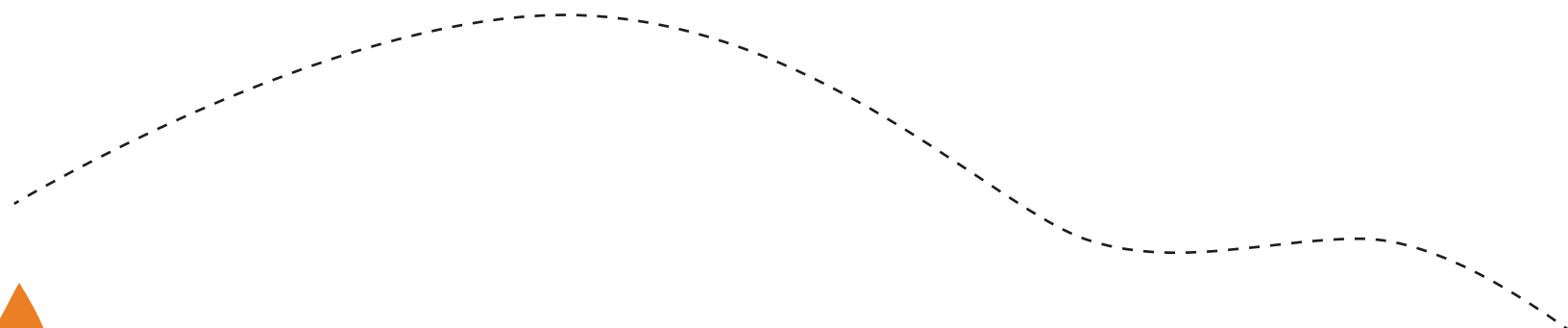
Työtapoja varhaiseen vaikuttamiseen

- 20 Yhteisöllistä oppilashuoltoa luokassa – koulukuraattorin näkökulma
- 22 Ryhmytymisen ja työrauhan tukeminen luokassa
- 24 Kaveritaitojen harjoittelu ryhmässä
- 26 Sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua alakoulussa

LUKU 3:

Hyviä käytäntöjä siirtymien sujuvoittamiseen ja tukemiseen

- 30 Mennään seiskalle –toiminta
- 37 Siirtymää tukevia taitoja 9.-luokkalaisille
- 39 AMIS9-toiminta ja saattelu toiselle asteelle siirryttäessä
- 41 Kilpisjärven koulun AmmattiTET

Johdanto

Tämä julkaisu kokoaa yhteen Ennaltaehkäisevä monitoimijuus: osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy osaksi koulujen toimintakulttuuria (EMOK) –hankkeen aikana toteutettuja toimintoja. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus. Hankkeen taustalla on oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) muutos, jossa oppilashuollon painopiste siirtyi korjaavasta yksilötyöstä ennaltaehkäisevään yhteisölliseen oppilashuoltoon. Uusi laki painottaa toimintamalleja, jotka lisäävät yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja yhteistyötä kouluhyvinvoinnin tukemisessa. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on edistää monitoimijuuskulttuuria koulujen arjessa painottaen lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden vahvistamista sekä tukea eri tavoin yhteisöllistä kouluhyvinvointia. Monitoimijuudessa korostuu ajatus siitä, että kaikkien osapuolten tieto ja osallisuus kouluhyvinvoinnin edistämässä on tärkeää. Lasten ja vanhempien kokemusasiantuntijuus nostetaan tasavertaisena ammattilaisten tiedon rinnalle. Vaikka uusi laki painottaa monitoimijaista ennaltaehkäisevää kouluhyvinvointityötä, ei koulumaailman kentällä vielä tunneta riittävästi monitoimijaisen yhteistyön periaatteita ja käytänteitä. Tarvitaan konkreettisia keinoja siihen, miten yhteistyötä tehdään monitoimijaisesti. Hanketoimien avulla saadaan jaettavaa ja tuotettua hyviä käytäntöjä ja levitettyä uutta, tutkimukseen perustuvaa tietoa koulumaailman kentälle.

Hankkeessa vahvistettiin erityisesti koulujen henkilökunnan osaamista sekä sovellettiin ja kehitettiin varhaisen vaikuttamisen keinoja syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi. Tämän lisäksi hankkeessa edistettiin yhteisöllistä oppilashuoltoa ja kouluhyvinvointia. Hankkeen aikana opetustoimen henkilöstölle annettiin toimintamalleja ja tietoa monitoimijuudesta koulun hyvinvointityössä sekä tuotiin esiin monitoimijaisen työskentelyn edellytykset ja mahdollisuudet. Tavoitteena oli hahmottaa eri toimijoiden roolia monitoimijaisessa työskentelyssä, tiedostaa dialogisuuden ja vuorovaikutuksen merkitys osana moniammatillista ongelmanratkaisuprosessia sekä ymmärtää

kokemusasiantuntijuuden rooli ja merkitys. Hankekoulujen opettajien ja oppilashuoltohenkilöstön moniammatillisen ammattiidentiteetin kehittäminen palvelee kouluhyvinvointia ennaltaehkäisevästi sekä edistää koulujen henkilökunnan tietoisuutta monitoimijaisen yhteistyön tärkeydestä.

Eriyistä huomiota hankkeessa kiinnitettiin oppilaiden siirtymävaiheiden sujuvoittamiseen alaluokilta yläluokille sekä perusasteelta toiselle asteelle. Oppilaiden osallisuutta vahvistettiin niin siirtymissä kuin koulun arjessakin. Hankkeen tutkimusintressien ja hanketoimintojen kautta tuotettiin tietoa ja luotiin malleja sujuvista siirtymistä, joissa on huomioitu yhteisöllisyyden, monitoimijuuden ja kouluhyvinvoinnin merkitys sekä oppilaiden oma toimijuus. Hankkeen tavoitteena oli, että lasten ja nuorten syrjäytymiskehitykseen puututtaisiin jo perusasteen aikana ja että nuorten elämässä olisi vahva tukiverkosto saatavilla siinä vaiheessa, kun he lähtevät perusasteelta toisen asteen koulutukseen. Varhaisen puuttumisen menetelmien kehittämisellä on nuorten siirtymiä edistäviä kauaskantoisia vaikutuksia.

Hankkeen aikana kehitettiin ja syvennettiin myös kasvatustieteiden, erityisesti luokanopettajakoulutuksen ja sosiaalityön välistä yhteistyötä niin opetuksen kuin tutkimuksen osalta. Esimerkiksi luokanopettaja ja sosiaalityön opiskelijoille kehitettiin yhteinen Monitoimijuus ja moniammatillisuus –opintopaketti, jota on tähän mennessä toteutettu kolmena syyslukukautena. Uudistamalla koulutuksen sisältöjä opiskelijat tulevat jo opiskeluvaiheessa ottamaan haltuun moniammatillisen työskentelymallin.

Hankkeen päätoteuttajana toimi Lapin yliopisto, josta mukana olivat kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden tiedekunnat. Rovaniemen kaupunki oli hankkeessa mukana osatoteuttajana neljällä

hankekoululla, joita olivat Ounasvaaran peruskoulu, Saaren koulu, Hirvaan koulu ja Alakorkalon koulu. Enontekiön kunta oli hankkeessa toisena osatoteuttajana, mukana olivat Hetan koulu, Kilpisjärven koulu, Karesuvannon koulu sekä hankkeen alkuaikoina myös Peltovuoman koulu.

Julkaisu esittelee erilaisia työtapoja yhteisöllisen hyvinvoinnin edistämiseen ja siirtymien tukemiseen hankkeen toimintojen ja toiminnoissa mukana olleiden kokemusten kautta. Sisältö jakaantuu kolmeen eri teemaan. Yhteisöllinen koulunhyvinvointityö –osio käsittelee monitoimijuutta ja moniammatillisuutta hyvinvointityön lähtökohtana ja havainnollistaa hankkeen aikana toteutettujen prosessien kautta, miten yhdessä työyhteisön kanssa yhteisöllisyyttä ja asiantuntijoiden osaamista voidaan kehittää. Työtapoja varhaiseen vaikuttamiseen tarjoaa neljä monitoimijaista toimintatapaa oppilaiden kanssa työskentelyyn. Näissä esimerkeissä pääpaino on yhteisöllisyyttä lisäävillä ja koko oppilasryhmään kohdistuvilla työtavoilla. Hyviä käytäntöjä siirtymien sujuvoittamiseen ja tukemiseen –osio kuvaa hankkeen aikana kehitettyjä ja toteutettuja erilaisia oppilaslähtöisiä toimintoja siirtymien tukemiseksi niin alakoulusta yläkouluun kuin peruskoulusta toiselle asteelle. Tekstien kirjoittajina toimivat hanketyöntekijät ja toiminnoissa mukana olleet koulujen toimijat.

Ennaltaehkäisevä monitoimijuus –hanketiimi

Tuija Turunen

Merja Laitinen

Suvi Lakkala

Katja Norvapalo

Kaisa Thessler

Inka Alapuranen

Miia Välimaa

Sari Veikanmaa

LUKU 1:

Yhteisöllinen koulunhyvinvointityö

Monitoimijuus nuorten siirtymien tukena

Miksi monitoimijainen työtapa tukee nuorten siirtymää toiselle asteelle?

- ▶ Nuorten ja perheiden kokemustieto on tärkeä voimavara
- ▶ Asiantuntijatieto ja kokemustieto yhdistyvät
- ▶ Siirtymää voidaan tukea nuoren ja hänen perheensä tarpeista käsin
- ▶ Nuorten osallisuus omaan elämäänsä vahvistuu
- ▶ Nuoret oppivat, että he voivat vaikuttaa omaan elämäänsä

Yläkoulun aloittaminen ja perusopetuksen päättäminen ovat tärkeitä siirtymiä nuorten elämässä. Niihin liittyy paljon odotuksia ja uusia mahdollisuuksia, mutta myös jännittäviä ja jopa pelottavia asioita. Jokainen nuori ja siirtymäkokemus ovat ainutlaatuisia. Onnistuessaan siirtymät tukevat nuorten myönteistä käsitystä itsestään ja kyvystään toimia uusissa tilanteissa. Epäonnistuneet siirtymät viestittävät nuorelle päinvastaista sanomaa.

Nuorilla ja heidän perheillään on paljon kokemustietoa omasta elämästään. Kokemustiedolla tarkoitetaan henkilökohtaisessa elämässä ja sen kulussa syntyvää tietoa ja osaamista. Se kiinnittyy suhteisiin, tilanteisiin ja tapahtumiin ja voi olla erimuotoista, esimerkiksi psykososiaalista, fyysistä, kehollista ja emotionaalista. On tärkeää tunnistaa kokemustiedon merkitys ja moniulotteisuus siirtymävaiheissa. Tutkimuksissa on havaittu, että kokemustieto on usein epävirallista tietoa; se koostuu nuoren ja hänen perheensä sekä vanhempien sisarusten kokemuksista, vanhempien omista siirtymäkokemuksista ja toisilta nuorilta ja perheiltä kuulluista tarinoista.

Koulun ja oppilashuollon henkilöstöllä on asiantuntijatietoa. Se sisältää tietoa mm. nuorten kasvusta ja kehitymisestä, perheiden ja lasten yhteiskunnallisesta tilasta sekä koulu- ja oppilashuoltojärjestelmästä. Lisäksi asiantuntijoilla on käytäntötietoa hyvistä toimintamalleista ja työtavoista ja heidän tehtäväänään on jatkuvasti tutkia ja kehittää omaa ja koulu yhteisön työtettä.

Monitoimijuudessa nämä tiedonlajit yhdistyvät. On tärkeää, että nuorten ja perheiden kokemusasiantuntijuutta kunnioitetaan ja heidät otetaan täysivaltaisina toimijoina mukaan siirtymien suun-

nitteluun ja toteuttamiseen. Tämä vahvistaa nuorten osallisuutta omaan elämäänsä ja tukee elämänhallinnan taitojen kehittymistä. Monitoimijuus auttaa asiantuntijoita ymmärtämään siirtymäkokemuksia nuorten ja perheiden näkökulmasta ja tukee oikeanlaisen, riittävän ja oikea-aikaisen tuen saamista. Silloin siirtymäprosessia voidaan tukea nuoren ja perheen lähtökohdista käsin.

Monitoimijainen työote näkyy koulussa tilanteina, joissa nuorille ja perheille annetaan aika ja tila osallistua siirtymän suunnitteluun ja toteutukseen. Sen toteutuminen edellyttää halua tarkastella ja ymmärtää siirtymää eri näkökulmista. Koulun ja oppilashuollon henkilöstö on tärkeässä asemassa, sillä heidän tehtävänsä on luoda luottamuksen ilmapiiri, jossa erilaiset tiedonlajit ovat yhtä arvostettuja. Tässä työskentelyssä kielellä on suuri merkitys. Dialogisuuden todeksi tekeminen vaatii huomion kiinnittämistä siihen, millaista kieltä ammattilaiset käyttävät kohdatessaan nuoria ja heidän perheitään.

Monitoimijaisessa työskentelyssä on myös tärkeä muistaa se, että nuorten elämäntavoitteet eivät välttämättä ole yhteneväiset yhteiskunnan tai koulutusjärjestelmän siirtymäodotusten kanssa. Reitti, jota pitkin nuoret löytävät yhteiskunnallisen paikkansa koulutuksessa tai työssä, voi olla monimutkainen ja epävarma ja vaatia vahvaa tukea.

” On tärkeää, että nuorten ja perheiden kokemusasiantuntijuutta kunnioitetaan.

Vinkkejä monitoimijaiseen työotteeseen:

- ▶ Tilan antaminen nuoren tiedolle ja tavoitteille
- ▶ Erilaisten arvojen tunnistaminen ja kunnioittaminen
- ▶ Oman osaamisen rajojen tunnistaminen ja ammatillisten kumppanuuksien solmiminen ennakoluulottomasti
- ▶ Rohkeus avoimeen ihmettelyyn ja yhdessä tekemiseen
- ▶ Reviirien vartioinnista yhteisen työskentelyareenan luomiseen

Moniammatillinen yhteistyö: Yksin pärjäämisen kulttuurista kohti toimivaa yhteistyötä

Toimivan moniammatillisen yhteistyön avaimia:

- ▶ Osapuolet tuntevat toistensa työnkuvan ja perustelut ratkaisujen takana
- ▶ Vahvat vuorovaikutustaidot ja aito pyrkimys jaettuun ymmärrykseen
- ▶ Olemassa olevien resurssien tehokas kohdentaminen

Pro gradu -tutkielmassa selvitettiin luokanopettajien käsityksiä moniammatillisesta yhteistyöstä. Tutkimukseen osallistuneet opettajat suhtautuivat moniammatilliseen yhteistyöhön positii-visesti, sillä oppilaita koskevan huolen jakaminen tuki opettajien jaksamista. Opettajat olivat parhaimmillaan saaneet tukea ja voi-neet kehittää omaa opettajuuttaan yhteistyön tuloksena, mikä puolestaan mahdollisti tehokkaan tuen oppilaalle. Yhteistyön toteuttamisessa haasteina nähtiin vähäiset resurssit, tiukentunut tietosuoja sekä tehoton yhteistyö, joihin lakimuutoksilla on viime vuosina pyritty vaikuttamaan.

Tutkimusten mukaan moniammatillisen yhteistyön tarve on lisääntynyt. Oppilaiden vaikeuksien painopiste on siirtynyt oppimisvaikeuksista käytöksen ja tunne-elämän häiriöihin. Juuri käytöksen ja tunne-elämän häiriöihin liittyvissä haasteissa opettajat kokevat tarvitsevansa työnsä tueksi moniammatillista osaamista. Moniammatillinen yhteistyö onnistuu, kun se on selkeästi organisoitua, henkilöt tuntevat toistensa työnkuvat ja tunnustavat eri osapuolten toimintamahdollisuudet sekä jakavat yhteneväisen näkökulman käsiteltävään asiaan. Hyödyllisimpiä toimintatapoja ovat konsultaatiot, palaverit ja ammattilaisten toteuttamat koulukäynnit. Toimiva moniammatillinen yhteistyö vaatii vahvoja vuorovaikutustaitoja, jotta osapuolten persoona ei vaikuta yhteisen näkemyksen ja tavoitteen saavuttamiseen.

Tutkimukseen osallistuneiden opettajien mielestä moniammatillisen työn toteuttamiseen tarvitaan ennen kaikkea resursseja ja

” Tutkimukseen osallistuneiden opettajien mielestä moniammatillisen työn toteuttamiseen tarvitaan ennen kaikkea resursseja ja aikaa.

aikaa sekä kasvokkain kohtaamisiin että oppilaan seuraamiseen koulussa luonnollisessa toimintaympäristössään. Erityisen arvokkaana pidettiin ammattilaisten jalkautumista kouluille lapsen ja opettajan fyysiseen toimintaympäristöön. Opettajat tunnustivat oppilaiden pahoinvoinnin ja avun tarpeita varhain. Varhainen puuttuminen ei kuitenkaan takaa oppilaan tilanteen edistymistä muun muassa byrokration, resurssien puutteen tai tehottoman yhteistyön vuoksi. Keskeisenä haasteena yhteistyön toimivuudessa nähtiin tarpeettoman tiukat tietosuojaan säädökset, jotka voivat heikentää tiedonkulkua ja siten myös oppilaan asemaa tukipalveluissa. Puutteelliseksi jäänyt dialogisuus ja jaettu sosiaalinen kognitio, joihin vuorovaikutustaidot ja valmius ammatillisiin rajanylityksiin vaikuttavat, olivat opettajien mielestä yhteistyön kehittämiskohteita.

Tulosten perusteella näyttää siltä, että opettajan yksinpärjäämisen ja autonomian kulttuuri on muuttumassa. Tukea työhön haetaan, kun omat auttamisen ja jaksamisen rajat tulevat vastaan tai koululla lapsen tukemiseen kokeillut keinot todetaan riittämättömiksi. Keskustelut, huolen jakaminen ja eri näkökulmien saavuttaminen sekä konkreettiset vinkit, ohjeet ja neuvot nähdään tärkeinä ja opettajuutta tukevin. Avoimella keskustelulla, vuorovaikutustaidoilla, ammatillisuudella ja toiminnan tehostamisella voidaan saavuttaa yhteinen ymmärrys lapsen sen hetkisestä tilanteesta ja toisaalta tavoitteesta, johon osapuolet yhdessä sovituin menetelmin tahoillaan pyrkivät.

Kati Oikarinen, pro gradu -tutkielma 2016: ”Kyllä mää sen arvon nään, mutta kyllä mää sen rajatki olen nähny” – Luokanopettajien käsityksiä moniammatillisesta yhteistyöstä.

Kehitettävää:

- ▶ Moniammatillisen yhteistyön osapuolten työnkuva ja prosessit näkyviksi
- ▶ Moniammatillinen työote ja vuorovaikutustaidot vahvemmaksi osaksi täydennys ja opettajan-koulutusta
- ▶ Resurssien lisääminen tarpeen kasvaessa

Hyvinvointiryhmän toiminta koulussa

Mistä toimiva hyvinvointiryhmä on tehty?

- ▶ Säännöllisyydestä
- ▶ Aktiivisuudesta
- ▶ Eri näkökulmista
- ▶ Havainnoista
- ▶ Ideoista
- ▶ Kuuntelemisesta
- ▶ Keskustelusta
- ▶ Avoimuudesta
- ▶ Luovuudesta

Hyvinvointi ja sen edistäminen on kaikkien yhteinen juttu koulu-yhteisössä. Olipa kyseessä lapsi, nuori tai aikuinen, heistä jokainen voi osaltaan vaikuttaa hyvinvoinnin rakentumiseen. Esimerkkinä hyvinvointiin vaikuttamisesta voi olla yhteisen työympäristön siistinä pitäminen ja ystävälliset sanat luokkakaverille tai työkaaverille. Käsitys hyvinvoinnista suuntaa hyvinvointityötä ja hyvinvointiryhmän toimintaa koulussa. Kun kokonaisvaltainen hyvinvointi ymmärretään perustaksi oppimiselle ja kasvulle, niin sitä on helpompi rakentaa ja vahvistaa. Hyvinvointi ei ole itsestään selvä asia, vaan sen eteen pitää tehdä töitä. Ennaltaehkäisevällä hyvinvointityöllä vahvistetaan olemassa olevaa hyvinvointia ja torjutaan pahoinvointia.

Koulussa tehtävä yhteisöllinen hyvinvointityö on lakiin perustuvaa, suunnitelmallista ja ennaltaehkäisevää toimintaa. Sitä varten koulussa tulee olla oppilaitoskohtainen opiskeluhoitoryhmä, jota Rovaniemellä kutsutaan hyvinvointiryhmäksi. Yleensä koulun rehtori tai johtaja toimii koollekutsujana ja hänen lisäksi ryhmässä ovat mukana opetus- ja ohjaushenkilökunnan, kouluterveyden ja oppilashuollon edustajat sekä muita yhteistyökumppaneita kuten nuorisotyöntekijä. Oppilaita ja huoltajia voi olla ryhmän varsinaisina jäseninä tai tulla kutsuttuina mukaan vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa.

Rovaniemen kaupungin opetussuunnitelma ohjaa kokoontumaan vähintään kolme kertaa lukukaudessa, mutta se ei välttämättä riitä laadukkaaseen hyvinvointiryhmätyöhön. Säännölliset ja riittävän usein järjestetyt kokoontumiset mahdollistavat aktiivisen keskustelun, suunnittelun ja arvioinnin. Ryhmän kokoontumisajan kohdat on hyvä sopia lukuvuoden alussa. Hyvinvointiryhmään

nimettyjen henkilöiden tulee sitoutua tehtäväänsä ja osallistua aktiivisesti. Keskustelut ja sovitut asiat kirjataan muistioon, jonka laatimiseen voivat osallistua kaikki ryhmäläiset vuorollaan. Muistio ei ole vain hyvinvointiryhmälle tarkoitettu, vaan kaikille koulu-yhteisössä oleville.

Toimivassa hyvinvointiryhmässä keskustelu on aktiivista havaintojen, mielipiteiden ja ideoiden esille tuomista. Pieni havainto kouluarjesta voi johtaa keskusteluun ja parhaimmillaan vuorovaikutus synnyttää idean tai vision, joka suunnittelun kautta etenee toteutukseen. Keskustelu on rikkaampaa, kun hyvinvointiryhmään osallistuu eri asiantuntijoita (huom! oppilas ja huoltaja ovat myös asiantuntijoita). Hyvinvointiryhmä ei ole ainoastaan keskustelukerho ja ideaalari, vaan sille kuuluu vuosittain hoidettavia perustehtäviä kuten koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatiminen.

Hyvinvointiryhmä ja yhteisöllinen hyvinvointityö kokonaisuudessaan vaikuttaa kouluun ja sen toimintakulttuuriin. Koulu muodostaa yhteisön, joka elää sisäisessä ja ulkoisessa vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutteisen yhteisön tunnistaa muun muassa myönteisyydestä, osallisuudesta sekä lasten ja nuorten vahvuuksien tukemisesta. Hyvinvoiva koulu-yhteisö on voimavara, jonka vaikutukset heijastuvat lapsen ja nuoren elämässä pitkälle tulevaisuuteen!

” Ennaltaehkäisevällä hyvinvointityöllä vahvistetaan olemassa olevaa hyvinvointia ja torjutaan pahoinvointia.

Oppilashuoltohenkilöstön vertaismentorointi

Vertaismentoroinnissa esiin nousseita kehittämisajatuksia

- ▶ Voimavaranäkökulma koko koulun toimintakulttuuriksi
- ▶ Ongelmakeskeisen ryhmätyöskentelyn rinnalle tarvitaan ennaltaehkäiseviä, positiivista toimintakulttuuria vahvistavia työtapoja
- ▶ Hyvinvointitaitojen opetus tulee olla systemaattista, esimerkiksi hyvinvoinnin vuosikello
- ▶ Hyvinvointiohjaus opettajille tiettyistä teemoista
- ▶ Muutokseen tarvitaan aikaa

Hankkeen aikana nousi tarve koulun sosiaalityön kehittämiseksi. Työn kehittämistarpeen taustalla olivat oppilashuoltolain (1287/2013) uudistus ja sen yhteisöllinen painopiste. Hankkeen avulla haluttiin edistää koulun ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä sekä kirkastaa koulun eri toimijoiden roolia, minkä myötä koulukuraattorin ja koulun sosiaalityön asema vahvistuisi. Kehittämistyössä hyödynnettiin koulukuraattoreiden ja koulupsykologien omaa asiantuntijuutta vertaismentoroinnin avulla.

Yhteisöllisen työn kehittäminen koettiin tärkeäksi, sillä koulussa on paljon yhteisöllisiä tarpeita, joita ei voi tehokkaasti toteuttaa yksilöllisen työn kautta. Tällaisia ovat esimerkiksi kiusaamisen vastainen työ, sosiaalisten taitojen kehittäminen ja luokan työrauhan edistäminen. Yhdeksi keskeiseksi kehittämisteemaksi nousi koulukuraattorin oman roolin ja aseman vahvistaminen sekä sosiaalityön näkyväksi tekeminen koulussa. Erityisesti monitoimijaisessa yhteisöllisessä työssä koulukuraattoreiden asiantuntijuutta voisi hyödyntää enemmänkin.

Hankkeen järjestämien tapaamisten aikana koulukuraattorit jäsensivät sosiaalityön osaamista Ulla-Maija Rantalaihon Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet -taulukon avulla. He pohtivat, miten yhteisöllisen työn keinoin voidaan edistää kouluyhteisön sosiaalista pääomaa ja visioivat yhteisöllistä koulua tulevaisuuden muistelu -menetelmän avulla. Lisäksi he pohtivat omia kouluyhteisöjään suhteessa oppilashuoltolain painottamaan yhteisöllisen työskentelyn kehittämiseen ja jäsensivät sen SWOT-taulukkoon. He käsitelivät myös käytännön yhteisöllistä työskentelyä luokan tai ryhmän kanssa, koko koulua koskevalla tasolla ja koulun eri

toimijoiden kesken. Tapaamisten aikana koottiin infopaketti koulukuraattoreiden osaamisesta kouluilla esitettäväksi.

Seuraavaksi oli yhteinen tapaaminen koulukuraattoreiden ja koulupsykologien kanssa, jossa kuvattiin koulukuraattoreiden aiempaa työskentelyprosessia. Tämän jälkeen prosessi jatkui yhdessä miettien yhteisöllisen oppilashuoltotyön edistämistä koulussa. Koulukuraattorit ja koulupsykologit pohtivat, miten he voivat omalla työllään vaikuttaa yhteisöllisyyteen ja koulun hyvinvointiin. He pohtivat myös omaa työtään eri tasojen (mikro, meso, ekso, makro, krono) kautta ja niiden vaikutusta oman työn tekemiseen. Toisessa yhteisessä tapaamisessa koulukuraattorit ja koulupsykologit miettivät Toimintapuu-menetelmän avulla, miten yhteisöllisyyttä ja yhteisöllistä oppilashuoltoa voisi kehittää sekä mitä itse voi tehdä omassa työssään ja omilla resursseilla. Työskentelyn edetessä valikoitiin parhaita ideoita ja aseteltiin ne aikajanelle. Tapaamisen lopuksi koulukuraattorit ja koulupsykologit saivat työstettäväksi oman tavoitesuunnitelman tekemisen yhteisölliseen oppilashuoltoon liittyen. Prosessin viimeisessä koontumisessa käytiin läpi tavoitesuunnitelmia ja arvioitiin työskentelyä sekä mietittiin kehittämisen ja työskentelyn jatkumista hankkeen jälkeen.

” Kehittämistyössä hyödynnettiin koulukuraattoreiden ja koulupsykologien omaa asiantuntijuutta.

Vinkkejä yhteisölliseen työhön:

- ▶ Arjen arkki: www.arjenarkki.fi/menetelmapankki
- ▶ Materiaalia ryhmäyttämisen tueksi: www.ryhmayttaminen.fi
- ▶ Mannerheimin Lastensuojeluliiton materiaalit ammattilaisille: www.mll.fi/ammattilaisille
- ▶ MAST ryhmäyttämisosap www.mastohjaus.fi/pdf/Ryhmayttamisopas.pdf

Tiimivalmennuksella kohti yhtenäistä toimintakulttuuria

Tiimivalmennus täydennyskoulutusmuotona:

- ▶ Johdon tuki ja sitoutuminen on ensiarvoisen tärkeää onnistumisen kannalta
- ▶ Asiantuntijayhteisön oma osaaminen on kehittämistyön perustana
- ▶ Työyhteisön jäsenet toimivat tasa-arvoisina vertaismentoreina toisilleen
- ▶ Tulosten jalkauttamisesta ja vakiinnuttamisesta arkeen on huolehdittava tiimivalmennuksen jälkeen
- ▶ Toteutustavoissa on vain mielikuvitus rajana

Koulussa opettajat muodostavat asiantuntijayhteisön, jonka osaamista kannattaa hyödyntää täydennyskoulutuksessa. Yksi tapa toteuttaa täydennyskoulutusta on tiimivalmennus. Siinä opettajat työskentelevät pienryhmissä, ja työskentelyä johtavat koulun rehtorit ulkopuolisten kouluttajien tuella.

Tiimivalmennuksen tavoitteena oli yhtenäisen toimintakulttuurin edistäminen. Opettajat toimivat itse vertaismentoreina toisilleen. Tiimivalmennus toteutettiin viidellä yhteisellä suunnitteluajalla noin kuukauden välein. Toteutus sisälsi alkuorientaation ja kirjallisen alkukartoituksen, kolme pienryhmätyöskentelyä ja yhteenvedon ryhmätyöskentelyjen tuotoksista. Pienryhmätyöskentelykertojen aiheet olivat johdonmukaisuus koulun pelisäännöissä, työrauha luokassa ja positiivisen palautteen merkitys. Rehtorit muodostivat opettajista pienryhmät ja valitsivat jokaiselle ryhmälle tiiminvetäjän. Vetäjä vastasi jokaisen kerran läpiviennistä ja siitä, että kaikki osallistuvat keskusteluun ja tuovat omia näkemyksiään esiin. Yksi ryhmän jäsenistä oli kirjajaaja, joka vaihtui joka kerta.

Hanketyöntekijät valmistelivat jokaiseen aiheeseen virikemateriaalin (esim. lyhyt Opettaja.tv:n videotallenne tai yhteistoiminnallinen leikki) ja aiheen pohdintaan johdattavia kysymyksiä. Työskentelyn ryhmä sai toteuttaa halutessaan esimerkiksi läheisellä lenkkipolulla ideoiden. Jokaisen kokoontumisen lopuksi työskentelyn anti kirjattiin Google Driveen. Yhteenvetoa varten hanketyöntekijät jäsensivät tiimien tuottaman materiaalin, joka esiteltiin opettajille. Jäsennyksen tuloksena koululle muodostui viisi kehittämisteemaa, jotka olivat yhteiset toimintatavat, yhteisöllisyys ja koti-koulu yhteistyö, työrauha, opiskelun ja kou-

lunkäynnin tuen suunnitelmallisuus ja monialaiset oppimiskokonaisuudet. Seuraavana lukuvuonna opettajat jatkoivat näiden teemojen työstämistä ja viemistä osaksi koulun arkea. Tätä jatko-työskentelyä varten koulu muodosti uudet tiimit kutakin teemaa työstämään/kehittämään.

” Koulussa opettajat muodostavat asiantuntijayhteisön, jonka osaamista kannattaa hyödyntää täydennyskoulutuksessa.

Yhtenä esimerkkinä tiimivalmennuksen tuloksista nostetaan esiin opettajien näkemyksiä työrauhan edistämisestä, joka oli yksi keskeisistä teemoista tiimivalmennuksessa. Työrauha on tärkeä asia yhtenäisen koulun ja oppilaiden sekä henkilöstön hyvinvoinnin kannalta. Opettajien pohdinnat painottuvat varhaisen vaikuttamiseen ja korostavat yleisen tuen porrasta, jonka tarkoituksena on taata hyvä perusopetus kaikille ja edistää turvallisuutta ja hyvinvointia koulussa. Hyvä työrauha on motivoituneita oppilaita ja hyvää vuorovaikutusta opettajan ja oppilaiden välillä. Opettajien tuottamasta materiaalista ilmenee, että korkealaatuinen pedagogiikka rakennetaan luomalla hyvin toimivia ja joustavia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia oppimisympäristöjä, jotka mahdollistavat erilaisten oppijoiden oppimisen. Taulukkoon on koottu opettajien keskeiset pohdinnat työrauhan edistämiseksi.

Työrauhan edistäminen				
Opettajan valmiudet kohdata erilaisia oppilaita	Resurssit	Sitouttaminen ja positiivinen palaute	Rutiinit	Yhteiset pelisäännöt ja yhteydenpito
<p>Jokaisen on löydettävä oma tapansa toimia</p> <p>Mikä toimii jossain ryhmässä, ei toimi kaikilla ryhmillä</p> <p>Mikä toimii jollakin opettajalla, ei välttämättä toimi toisella</p> <p>Tarvitaan myös varasuunnitelmia ja joustoa oppitunneilla</p> <p>Monipuoliset työskentelymenetelmät</p>	<p>Tarvitaan työskentelytiloja, jotta ryhmää voidaan jakaa tarvittaessa eri tiloihin työskentelemään</p> <p>Moniammatillinen yhteistyö tukee oppilaiden ja opettajien työtä</p> <p>Hallinto, opinto-ohjaajat ja erityisopettajat vaikuttavat siirtymävaiheen yhteistyön kautta ryhmien muodostamiseen</p> <p>Täydennyskoulutus, soveltuvat oppimateriaalit ym. tukevat opettajien työtä</p>	<p>Sitouttaminen ja positiivinen palaute vahvistavat myönteistä toimintaa</p> <p>Palautetta voidaan antaa suullisesti ja kirjallisesti, erilaisin symbolein ja palkinnoin</p> <p>Vertaispalaute ja oppilaan itsearviointi ovat tärkeitä</p> <p>Mielenkiintoiset tunnit ja vaihtelevuus opetusmenetelmissä edesauttavat oppilaan sitoutumista</p>	<p>Rutiinit lisäävät turvallisuuden tunnetta</p> <p>Oppitunti aloitetaan hiljaisuudesta, ja opettaja lopettaa tunnin</p> <p>Annetaan selkeät ohjeet</p> <p>Käydään läpi oppitunnin/jakson tavoitteet ja oppitunnin rytmitys → oppilaat tietävät mitä tulee tehdä</p> <p>Vaikka rutiineja on oppitunnilla, opetus voi silti olla monipuolista ja vaihtelevaa → kiinnostus oppimiseen säilyy</p> <p>Opettaja suunnittelee ja valmistautuu tuntiin huolellisesti</p>	<p>Perustellaan työrauhan ja sääntöjen merkitys</p> <p>Luodaan avoin ilmapiiri, jossa on rajat</p> <p>Osallistetaan oppilaat seurausten mietintään</p> <p>Tiedotetaan säännöllisesti yhteisistä asioista oppilaita, opettajia ja huoltajia</p> <p>Puututaan sääntöjen rikkomiseen systemaattisesti</p> <p>Kohdellaan kaikkia tasapuolisesti</p> <p>Yhteistyö kodin ja koulun kanssa on todella tärkeää</p>

Työrauhan edistämisessä on tärkeää huomioida, että jokaisen opettajan ja ryhmän oppilaiden väliset suhteet ovat ainutkertaisia. Opettajan onkin käytettävä oppilaiden kohtaamisessa omaa persoonaansa, jotta vuorovaikutussuhteet olisivat toimivia. Työrauhan kannalta monipuoliset ja oppilaita kiinnostavat työtavat ja sisällöt lisäävät sitoutumista ja motivaatiota. Myös yhteistyö kotien kanssa on avainasemassa ja oppilaiden ja huoltajien kanssa on sovittava yhteisistä pelisäännöistä. Jokaisen on sitouduttava sovittuihin sääntöihin ja noudatettava sovittuja toimintatapoja systemaattisesti. Työyhteisössä on huolehdittava, että opettaja ei jää yksin työrauhaongelmien kanssa, vaan hän saa apua kollegoilta ja moniammatilliselta verkostolta.

LUKU 2:

Työtapoja varhaiseen vaikuttamiseen

Yhteisöllistä oppilashuoltoa luokassa – koulukuraattorin näkökulma

Onnistunut luokkatyöskentely

- ▶ Hyvä ennakkovalmistelu ja suunnittelu kuraattorin ja opettajan yhteistyönä
- ▶ Oppilaat ja vanhemmat otetaan mukaan jo suunnitteluvaiheessa
- ▶ Opettajan aktiivinen rooli, jotta aihetta pidetään arjessa mukana myös tapaamisten välillä
- ▶ Prosessinomainen arviointi työskentelyn aikana
- ▶ Palautekeskustelu ja arviointi lopussa

Yhteisen luokkatyöskentelyn onnistuminen vaatii ennakkovalmistelua koulukuraattorin ja opettajan kesken. Aluksi pohditaan ja kirkastetaan ajatusta siitä, miksi luokkatyöskentelyä tarvitaan ja mitä sillä tavoitellaan. Kuraattori tarvitsee tietoa luokkadynamiikasta ja oppilaiden yhteistyötaitoista. Työskentelyn tavoitteiden on hyvä olla tiedossa myös oppilailta. Siten kaikilla osapuolilla on ymmärrys siitä miksi muutosta halutaan.

Opettajan aktiivinen rooli luokkatyöskentelyssä on avainasemassa, sillä ilman sitä sillä ei saada aikaan pysyvämpiä vaikutuksia luokassa. Jos luokkatyöskentelyn vaikutuksia halutaan tehostaa, voidaan ottaa mukaan myös vanhemmat. Esimerkiksi kiusaamisasioissa tai työrauhaongelmissa vanhempien osallisuus lisää vaikuttavuutta. Yhteistyö vanhempien kanssa voidaan aloittaa yhteisellä iltatapaamisella, johon kutsutaan sekä oppilaat että vanhemmat. Tapaamisessa vahvistetaan vanhempien ja oppilaiden osallisuutta esimerkiksi niin, että oppilaat valmistelevat luokan haasteista pieniä näytelmiä esitettäväksi vanhemmille. Näiden pohjalta voidaan tilanteesta keskustella ryhmittäin. Ryhmät kannattaa muodostaa niin, että niissä on vanhempia ja lapsia, mutta ei siten, että oppilaat ovat omien vanhempiensa kanssa samassa ryhmässä. Kuraattori ja opettaja tekevät keskusteluiden tueksi rungon ja keskustelun avaukseen auttavia kysymyksiä. Ryhmien keskustelut ja ehdotukset toimivat tulevan luokkatyöskentelyn pohjana.

Koska kuraattorit ovat kouluilla vain muutamana päivänä viikossa, on tärkeää suunnitella, miten opettaja pitää aihetta yllä sekä

vahvistaa jo opeteltuja taitoja tapaamiskertojen välissä. Jotta tapaamiset eivät jää irrallisiksi arjesta, voidaan asettaa osatavoitteita ja välitehtäviä, joita opettaja ohjaa ja seuraa yhdessä oppilaiden kanssa. On tärkeää huomioida saavutetut osatavoitteet ja juhlistaa työskentelyn päätöstä. Opettajan aktiivinen rooli on keskeinen, sillä hän ylläpitää asian opettelua kaikissa oppiaineissa ja arjen tilanteissa. Yhteistyön edetessä myös osatavoitteet ja tehtävät tarkentuvat.

Vaikka alussa olisi tehty tarkka suunnitelma, ennen jokaista työskentelykertaa kerrataan suunnitelma. Jokaisen työskentelykerran jälkeen varataan pieni hetki myös kuraattorin ja opettajan kahdenkeskiselle palautekeskustelulle. Tällöin voidaan keskustella välitehtävien toteutumisesta ja tavoitteiden saavuttamisesta ja niiden pohjalta tarkentaa tai muokata suunnitelmia.

Työskentelyn lopussa käydään yhdessä läpi opettajan ja oppilaiden palaute sekä arviointi työskentelystä. Jos ennen työskentelyn aloittamista on tavattu vanhempien kanssa, voidaan tavata työskentelyn lopussa vanhemmat uudestaan. Oppilaat voivat olla tapaamisessa aktiivisessa roolissa. He voivat muun muassa valmistaa prosessista erilaisia esityksiä, julisteita tai kirjoitelmia.

” Opettajan aktiivinen rooli luokkatyöskentelyssä on avainasemassa.

Ryhmäytymisen ja työrauhan tukeminen luokassa

Miksi luokkatyöskentely olisi hyvä toteuttaa näin?

- ▶ Opettaja ei ole yksin luokkansa ongelmien kanssa
- ▶ Luokkaan saadaan moniammatillista osaamista
- ▶ Yhteisöllistä ja ennaltaehkäisevää työskentelyä
- ▶ Työparityöskentely mahdollistaa opettajalle erilaisen näkökulman työskentelyyn
- ▶ Oppilaat saavat mahdollisuuden kokea onnistumisen iloa

Oppilashuollon tavoite on oppilashuoltolain lakimuutoksen myötä (1287/2013) tehdä enenevässä määrin yhteisöllistä ja ennaltaehkäisevää työtä. Yksi tällainen yhteistyömuoto on luokkatyöskentely opettajan kanssa. Lähtökohtana ovat luokan tarpeet, joihin voidaan vastata monitoimijaisella yhteistyöllä. Opettaja voi yhdessä koulukuraattorin, erityisopettajan, kouluterveydenhoitajan ja/tai koulupsykologin kanssa suunnitella ja toteuttaa sellaista toimintaa, mistä luokka ja oppilaat hyötyvät.

Tässä tekstissä esitellään yksi esimerkitapaus, jolla tuettiin luokan työrauhaa ja ryhmäytymistä. Opettajan ja hanketyöntekijän yhteistyön aloittamisen taustalla oli luokassa pitkään jatkuneet erilaiset ongelmat, jotka liittyivät sosiaalisiin taitoihin, luokkatyörauhaan ja ryhmässä toimimiseen. Levottomuus, itsekeskeisyys, väkivaltaisuus ja riitaisuus heikensivät opetussuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamista ja luokan hyvinvointia. Luokan kanssa toteutettavaksi menetelmäksi valittiin koulupsykologin Herralan suunnittelema kokonaisuus ”Luokkatyöskentely ryhmäytymisen ja työrauhan tukemiseksi”.

Työskentelyä toteutettiin kevätlukukauden ajan. Yhteistyö oli säännöllistä, ja opettajan sitoutuminen ja johdonmukaisuus olivatkin onnistumisen edellytykset. Kullakin kerralla oli oma teemansa, johon liittyen katsottiin lyhyt videopätkä Muumien malliin -tietoiskuista ja keskusteltiin yhdessä asiasta. Tämän jälkeen oli teemaan liittyviä harjoituksia ja leikkejä. Opettaja sopi luokan kanssa yhteisen tavoitteen, jonka toteutumista seurattiin seuraavaan tapaamiskertaan saakka. Tavoite tehtiin näkyväksi ja konkreettiseksi siten, että lapsilla oli sekä oma että luokan yhteinen tavoite. Lapset

saivat onnistumisista merkinnän ja helmen omaan purkkiinsa. Luokan yhteisen tavoitteen, retken toteutumista seurattiin keuhkämällä käyvä isoon lasimaljaan.

Luokkatyöskentelyllä saatiin aikaan positiivisia muutoksia luokassa. Opettajan kokemuksen mukaan työskentely luokassa edisti oppilaiden itsehillintää ja toisen huomioimista ryhmässä ja näin tuki opettajan antamaa mallia ja ohjausta. Tehtävien pilkkominen selkeisiin konkreettisiin tavoitteisiin (esimerkiksi oma-aloitteinen tervehtiminen aamuisin) auttoi oppilaita ymmärtämään oman käyttäytymisen vaikutusta ryhmän ilmapiiriin, toimintaan ja hyvinvointiin. Pitkäjänteinen työskentely näkyi oppilaissa niin yksilö- kuin ryhmätasolla. Suurin muutos oli päivittäisen väkivaltaisuuden ja riitaisuuden häviäminen ja muuttuminen satunnaisiksi tapauksiksi, jotka oppilaat usein kykenivät myös itse ratkaisemaan. Toinen suuri muutos oli erilaisuuden hyväksyminen. Oppilaat alkoivat oivaltaa, että jokaisessa koulukaverissa on jotakin arvostettavaa ja hyvää, jota ei ehkä itsellä ole. Jakson jälkeen jatkuvien riitojen selvittelyn sijaan on ollut aikaa työskennellä opetussuunnitelman mukaisten oppimistavoitteiden saavuttamiseksi. Koulupäiviin sisältyy entistä enemmän yhteistä tekemistä ja oppimisen iloa.

” Pitkäjänteinen työskentely näkyi oppilaisissa niin yksilö- kuin ryhmätasolla.

Keskeiset teesit onnistumiseen:

- ▶ Työparin yhteinen näkemys siitä, mitä ollaan tekemässä
- ▶ Säännöllisyys ja johdonmukaisuus
- ▶ Työskentelyn tavoitteiden seuraaminen
- ▶ Onnistumisten esiin nostaminen ja palkitseminen niin yksilöinä kuin ryhmänäkin
- ▶ Toiminta suunniteltava luokalle sopivalla tavalla

Kaveritaitojen harjoittelu ryhmässä

Miksi kaveritaitoryhmä?

- ▶ Oppilaiden välisiä suhteita luokassa haluttiin parantaa
- ▶ Oppilaiden oli mahdollista oppia tuntemaan toisiaan paremmin
- ▶ Oppilaita pyrittiin saamaan pohtimaan ystävyyttä ja siihen liittyviä asioita kuten luottamusta, empaattisuutta ja oikeudenmukaisuutta

Yhteisöllistä ja ennaltaehkäisevää työtä voi toteuttaa monin eri tavoin. Yksi hankkeen aikana tehty kokeilu oli ryhmän pitäminen osalle erään luokan oppilaista. Työskentelyn tarkoituksena oli tutustuttaa oppilaita paremmin toisiinsa, parantaa heidän välisiä suhteita sekä keskustella ystävydestä. Työskentely toteutettiin yhdessä koulukuraattorin ja hanketyöntekijän kanssa. Toiminta olisi mahdollista toteuttaa myös esimerkiksi opettajan, koulunkäynninohjaajan tai erityisopettajan kanssa.

Ryhmä toteutettiin koulupäivän aikana opettajan kanssa sovituilta tunneilla. Ryhmän tapaamiskerroilla käsiteltiin ystävyteen liittyviä asioita ja haastettiin oppilaita tutustumaan paremmin toisiinsa. Koska kaikki osallistujat olivat tyttöjä, oheislukemistona käytettiin Jenni Pääskysaaren Tyttö sinä olet... -kirjaa, jossa on hyviä huomioita liittyen ystävyteen.

Ryhmä kokoontui syksyn aikana viisi kertaa. Tapaamisten teemat olivat tutustuminen, ystävyys, luottamus, empaattisuus ja oikeudenmukaisuus. Ensimmäisellä tapaamiskerralla oppilaille kerrottiin ryhmän tarkoituksesta ja tavoitteista. Oppilaat jaettiin pareiksi ja heidän tuli haastatella toisiaan ja miettiä parinsa vahvuuksia. Tämän jälkeen jokainen esitteli oman parinsa muille ryhmässä oleville. Tapaamisessa tutustutettiin oppilaita paremmin toisiinsa ryhmäytymistehtävillä ja lopuksi annettiin kotitehtävä.

Jokaisen kerran runkoon kuului ongelmanratkaisu tai ryhmäytymistehtäviä, Tyttö sinä olet... -kirjan tekstipätkän lukeminen ja siitä keskustelu sekä kotitehtävä. Kotitehtävänä käytettiin Salainen ystävä -tehtävää. Oppilaille arvottiin jokaisen kerran lopuksi

salainen ystävä. Salaiselle ystävälle annettiin erilaisia tehtäviä, esimerkiksi hyvien tekojen tekeminen, kirjeen kirjoittaminen, vahvuuksien löytäminen ja salaisen ystävän piristäminen.

Ryhmä oli melko iso, siihen kuului 16 oppilasta. Oppilailta oli aluksi haasteita keskustella ryhmässä, mutta tähän auttoi, kun oppilaat jaettiin pienryhmiin ja heille annettiin keskustelua helpottavia kysymyksiä. Tapaamisten edetessä oppilaat lähtivät helpommin mukaan ryhmäytymistehtäviin ja he alkoivat toimia selkeästi paremmin ryhmänä.

” Ryhmä kokoontui syksyn aikana viisi kertaa. Tapaamisten teemat olivat tutustuminen, ystävyys, luottamus, empaattisuus ja oikeudenmukaisuus.

Keskeiset teesit onnistumiseen:

- ▶ Tavoitteiden selkiyttäminen osallistujille
- ▶ Säännöllisyys ja johdonmukaisuus
- ▶ Sopivien haasteiden antaminen ja onnistumisen kokemukset
- ▶ Keskustelut aluksi pienryhmissä ja sen jälkeen koko ryhmässä
- ▶ Sopivien tilojen löytäminen tapaamisille

Sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu alakoulussa

Miksi harjoitella sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja?

- ▶ Lasten tulee oppia tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa
- ▶ Vaikka koulu on sosiaalinen ympäristö, vuorovaikutustaidoissa on eroja oppilaiden kesken
- ▶ Oppilaiden itsetuntemuksen vahvistuminen helpottaa ryhmässä työskentelyä

Sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutustaitoja harjoitellaan koulun arjessa päivittäin eri tavoin oppituntien aikana ja välitunneilla. Välillä on hyvä kiinnittää huomiota siihen, miten kaikki otetaan ryhmään mukaan ja miten toisia huomioidaan myös koulun ulkopuolella. Hankkeen aikana toteutettiin useita eri luokkatyöskentelyjä ja tämän casen tarkoituksena on esitellä alakoulun yleisillä luokilla toteutettua työskentelyä yhdessä luokanopettajan ja hanketyöntekijän kanssa.

Luokkatyöskentelyn tavoitteena oli vahvistaa oppilaiden sosiaalisia taitoja sekä edistää luokan hyvinvointia. Luokkatyöskentelyn tukena käytettiin soveltaen Hyvää mieltä yhdessä – käsikirja alakoululaisen mielenterveyden edistämiseen -materiaalia sekä Aseman Lapset ry:n Friends-materiaalia. Luokkatyöskentelyn aiheet olivat ystävyys, tunnetaidot, erilaisuuden hyväksyminen, omat ja luokkakavereiden vahvuudet sekä ryhmässä toimiminen.

Ystävyys-aihetta käsiteltäessä oppilaiden tuli miettiä erilaisia ystävyyteen liittyviä määritelmiä ja kirjata niitä paperille. Seuraavaksi määritelmiä verrattiin vieressä istuvan kanssa ja tehtiin uusi lista, jossa oli molempien oppilaiden määritelmät. Tämän jälkeen muodostettiin vielä pienryhmät ja tehtiin ryhmän yhteinen lista ystävyyden määritelmistä. Lopuksi kaikki määritelmät kirjoitettiin taululle ja keskusteltiin niistä yhdessä.

” Luokkatyöskentelyn tavoitteena oli vahvistaa oppilaiden sosiaalisia taitoja sekä edistää luokan hyvinvointia.

Tunnetaitoihin liittyvässä harjoituksessa oppilaat jaettiin neljän hengen ryhmiin ja heitä pyydettiin pohtimaan neljää tunnetta: iloa, surua, pelkoa ja vihaa. Oppilaiden tuli kirjata paperille tilanteita, joissa eri tunteet ilmenevät sekä missä ja miten tunne kehossa tuntuu. Tämän lisäksi oppilaiden tuli pohtia, mitkä asiat auttavat kielteisistä tunteista selviämiseen. Työskentelyä jatkettiin myös seuraavalla viikolla opettajan johdolla, sillä yksi oppitunti ei riittänyt aiheen käsittelylle.

Erilaisuuden hyväksymiseen liittyvällä tunnilla haastettiin oppilaita löytämään toisistaan yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tunnilla keskusteltiin aiheesta ja tehtiin tehtäviä, joissa oppilaiden tuli haastatella kaikkia luokan oppilaita. Vahvuudet-aiheen yhteydessä hyödynnettiin Vahvuuskortteja. Oppilaita pyydettiin piirtämään paperille aurinko, jonka sisään he kirjoittivat oman nimensä. Oppilaiden tuli aluksi miettiä omia vahvuuksiaan ja kirjoittaa ne oman aurinkonsa säteisiin. Tämän jälkeen oppilaat kiersivät luokassa ja kirjoittivat jokaisen oppilaan aurinkoon vahvuuden, joka kyseistä oppilasta kuvastaa. Vahvuudet valittiin Vahvuuskorteista ja myös opettaja kirjoitti jokaisen oppilaan paperiin vahvuuden. Kotiläksyksi oppilaita pyydettiin esittelemään oma aurinko vanhemmille ja pyytämään myös heitä kirjoittamaan paperiin oman lapsensa vahvuus.

Luokkatyöskentelyn viimeinen kerta järjestettiin rastiratana, jonka aikana oppilaat kiersivät pienissä ryhmissä kolme eri rastia, jotka sisälsivät ongelmanratkaisua ja luottamukseen liittyviä tehtäviä. Työskentelyn päätteeksi opettajan kanssa arvioitiin työskentelyn onnistumista ja sitä, miten aiheita voisi käsitellä jatkossa.

LUKU 3:

Hyviä käytäntöjä siirtymien sujuvoittamiseen ja tukemiseen

Mennään seiskalle -toiminta

Mennään seiskalle -toiminnan tavoitteena on sujuvoittaa siirtymää alakoulusta yläkouluun. Toiminta on keskittynyt tukemaan yläkouluun siirtyvien oppilaiden tutustumista toisiinsa ja tulevaan kouluun. Toiminnalla vahvistetaan oppilaiden ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyden kokemusta sekä lievennetään siirtymään liittyvää jännitystä.

Mennään seiskalle Enontekiöllä

Koulukoutsu-hankkeen aikana käynnistetyn Mennään seiskalle -toiminnan kehittämistä jatkettiin EMOK-hankkeessa. Enontekiöllä kyläkouluista siirrytään Hetan yhtenäiseen peruskouluun. Vaikka Kilpisjärven koulusta ei siirry oppilaita Hettaan yläkouluun, Kilpisjärven oppilaita oli mukana toiminnossa. Näin huomioitiin muun muassa ikäoverikaipuu, jota voi esiintyä oppilasmääriltään pienissä kouluissa. Toimintaa toteutettiin monitoimijaisesti: mukana olivat luokanopettajat, hanketyöntekijä, erityisopettaja, etsivä nuorisotyöntekijä, yläkoulun aineenopettajat ja tukioppilaat.

Mennään seiskalle -toiminnan ideana oli, että oppilaat tapaavat toisiaan sekä omilla kouluillaan että tulevassa yläkoulussaan. 6. luokan oppilaat suunnittelivat itse oman koulunsa Mennään seiskalle -päivän toiminnot aikuisten tukemina. Suunnittelun ohjaavina tavoitteina oli, että toiminta tukee tutustumista ja ryhmäytymistä ja että se oli mahdollista toteuttaa resurssien puitteissa. Lisäksi oppilaat vastasivat Mikä mietityttää? -kyselyyn koskien siirtymää ja kirjoittivat kirjeen tulevalle luokanvalvojalleen. Kyselyn ja kirjeen avulla opettajat saivat työvälineitä ryhmäyttämiseen koulun arjessa. Varsinaisia tapaamiskertoja oli yhteensä 3-4, joista viimeinen kerta oli aikuisten suunnittelema. Tuolloin

oli muun muassa mahdollista vastata oppilaiden konkreettisiin kysymyksiin yläkoulussa opiskelusta ja koulun säännöistä. Kunkin kerran jälkeen oppilailta kerättiin palautetta, jonka pohjalta toimintaa kehitettiin ja saatiin tietoa siitä, saavutettiinko toiminnan tavoitteet.

6. luokan kevään aikana oppilaiden ja vanhempien osallisuutta tulevassa siirtymässä tuettiin oppimissuunnitelman avulla. Luokanopettaja, oppilas ja huoltajat laativat sen yhdessä keskustellen vanhempainvarttien yhteydessä. Oppimissuunnitelma toimi myös työkaluna tiedonsiirrosta alakoulusta yläkouluun. Yksi oppimissuunnitelman käytön tavoitteista oli nostaa esille oppilaan vahvuuksia.

Yläkouluun siirtymisen tukeminen jatkui heti seuraavana syksynä Ollaan seiskalla -toiminnalla, jonka tavoitteena oli tukea ryhmän muotoutumista kohti toimivaa luokkayhteisöä. Ollaan seiskalla -toiminnassa toteutettiin muun muassa ryhmäyttämistunteja ja yhteisiä retkiä. 7. luokan aikana on tärkeää seurata ryhmän toimintaa ja sosiaalisten suhteiden muotoutumista ja reagoida tarvittaessa mahdollisiin ongelmatilanteisiin. Opettajat voivat toteuttaa koulun arjessa ryhmäyttämistä tukevaa toimintaa kiinnittämällä huomiota esimerkiksi ryhmä- ja paritöiden kokoonpanoihin ja käsittelemällä sosiaaliin suhteisiin liittyviä teemoja.

Mennään seiskalle Rovaniemellä

Enontekiön hyvien kokemusten perusteella myös Rovaniemellä toteutettiin Mennään seiskalle -toimintaa. Toimintaan osallistuivat Alakemijoen alueen alakoulut, joista oppilaat siirtyvät Muurolan peruskouluun. Toimintaa suunnittelivat ja toteuttivat luokanopettajat, yläkoulun tukioppilaat ja opinto-ohjaaja, hanketyöntekijä sekä nuorisohjaaja. Hankkeen alussa hanketyöntekijät kartoittivat oppilaiden ajatuksia ja tunteita siirtymään liittyen. Yksi keskeisimmistä asioista oli se, että alueen 6. luokkalaiset eivät tunne toisiaan, mikä ohjasi toimintamallin suunnittelua ja toteutusta. Keväällä 2016 Mennään seiskalle -päiviä toteutettiin kolme ja keväällä 2017 kaksi. Päivien teemat olivat toisiin oppilaisiin tutustuminen, ryhmäytymisen ja yhteisöllisyyden vahvistami-

Mitä toiminta antaa oppilaille:

- ▶ Lisää oppilaiden osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia
- ▶ Edistää oppilaiden sosiaalisten suhteiden muotoutumista ja lievittää jännitystä ennen yläkoulun alkua
- ▶ Mahdollistaa turvallisia kohtauksia ja uuden koulun tiloihin tutustumisen
- ▶ Oppimissuunnitelma tiedonsiirron välineenä siirtymässä vahvistaa oppilaan kuulluksi tulemistä ja tuo esiin

Kokemuksia toiminnan vaikutuksista koulun arkeen:

- ▶ Monitoimijainen yhteistyö lisääntyy
- ▶ Linkitty luontevasti osaksi tukioppilastoimintaa ja tukee koulun yhteisöllisyyttä
- ▶ Ryhmäyttäminen ja siirtymän sujuvoittaminen toimii systemaattisemmin
- ▶ Oppilaantuntemus lisääntyy
- ▶ Hyväksi havaittu toiminta on jo vakiintunut osaksi hankekoulujen arkea

nen sekä uuteen kouluun ja opettajiin tutustuminen. Oppilaiden näkökulmasta oli tärkeää myös se, että he tutustuivat toistensa alakouluihin ja niihin ympäristöihin, joista eri oppilaat tulevat.

Huomioita Mennään seiskalle -toiminnasta

Mennään seiskalle -toiminnassa on tärkeää huomioida, että toimijoilla on yhteinen kokonaiskuva toteuttamisesta. Toiminnan onnistumiseksi on järjestettävä ja selvitettävä muun muassa koulukuljetukset, ruokailut, eväät, jaksolukujärjestelmien vaikutukset aikatauluihin ja mahdolliset tuen tarpeet. Etukäteen tulee sopia selkeästi käytännönjärjestelyiden työnjako. Oppilasmäärät vaikuttavat siihen, millaista toimintaa voidaan toteuttaa. On eri asia toteuttaa toimintaa 14 oppilaan kanssa kuin yli 50 oppilaan kanssa. Seuraavilla sivuilla esitellään esimerkit tapaamispäivien ohjelmarungoista sekä Enontekiöltä että Rovaniemeltä. Toimintaa suunniteltaessa on hyvä miettiä aikataulutusta niin, että ainakin osa tapaamisista järjestetään sen jälkeen, kun 7. luokkien luokkajaot on tehty. Toiminnan aikataulutuksen on hyvä olla joustava ja se voi vaihtua vuosittain, sillä toimintaan vaikuttavat oppilasmäärät, osallistuvien koulujen määrät ja sijainnit, etäyhteyksien käyttömahdollisuudet sekä yhteistyötahot. Myös etäyhteyksien kautta voidaan järjestää ryhmäyttämistä edistävää toimintaa oppituntien aikana koulun arjessa. Hyvin onnistunut ryhmäyttäminen, joka jatkuu koko lukuvuoden Ollaan seiskalla -toiminnalla, tuottaa rentoutta yhdessä olemiseen, hyvän ilmapiirin luokkaan sekä toimivan arjen.

” Seuraavilla sivuilla esitellään esimerkit tapaamispäivien ohjelmarungoista sekä Enontekiöltä että Rovaniemeltä.

Mennään seiskalle -ohjelmarunko

Mennään seiskalle -tapaamiskertojen tavoitteena on tutustuttaa ja ryhmäyttää tulevia 7. luokkalaisten ennen yläkoulun aloitusta. Tapaamiskerroilla oppilaat tutustuvat toisiinsa erilaisten nimi- ja tutustumisleikkien, yhteisen tekemisen ja pelien lomassa. Oppilaat tutustuvat myös toistensa alakouluihin ja niihin ympäristöihin, joista eri oppilaat tulevat. Tutustuminen tulevaan yläkouluun, opettajiin, koulun sääntöihin ja tapoihin sekä ryhmäytyminen vahvistavat yhteisöllisyyden kokemusta ja näin sujuvoittavat oppilaiden siirtymää yläkouluun. Tarvittavat kuljetukset kouluille järjestetään koulukuljetusten yhteydessä, jolloin oppilaat pääsevät harjoittelemaan myös koulukuljetuksessa kulkemista hyvissä ajoin. Rovaniemellä viimeisellä tapaamiskerralla kuljetus toteutetaan paikallisliikenteen linja-autovuoroilla, joita oppilaat tulevat käyttämään yläkouluun mentäessä.

Esimerkki Rovaniemen ohjelmarungosta

1. Tapaaminen: Tutustuminen muihin oppilaisiin maaliskuussa

10.45	Bussikuljetus lähtee
11.15	Alkusanat, mikä on tapaamisen tarkoitus ja ryhmiin jakautuminen
11.30	1. Rasti Alias
11.50	2. Rasti Köysipulma
12.10	3. Rasti Tornin kokoaminen sanomalehdistä
12.30	4. Rasti Tutustumisleikkejä
12.50	5. Rasti Maton kääntäminen
13.10	6. Rasti Ihmis-miinaharava
13.30	Kokoonnutaan lopuksi vielä yhteen ja loppusanat sekä palaute päivästä
13.50	Bussikuljetus lähtee

2. Tapaaminen: Ryhmäytyminen huhti-toukokuussa

- 10.00 Bussikuljetus lähtee
 10.30 Alkusanat, päivän runko, luokkiin jako
 10.45 Alkulämmittelynä ryhmäytymistehtäviä opettajan tai tukioppilaiden johdolla. Tehtäviä voivat olla esimerkiksi jonoon aakkosjärjestyksessä, hiusten värin tai kengän koon perusteella.
 11.00 Parihaastattelu: parit haastattelevat toisiaan apukysymysten avulla ja esittelevät lopuksi parinsa koko luokalle
 11.30 Tulevat luokanvalvojat ja tukioppilaat esittäytyvät ja kertovat tulevasta syksystä ja koulusta. Oppilaat voivat esittää luokanvalvojalle ja tukioppilaille kysymyksiä.
 11.50 Siirtyminen läheiselle laavulle. Kävelymatkan ajaksi oppilaille voi antaa jonkin tehtävän, joka tutustuttaa heitä entisestään toisiinsa. Laavulla vapaata oleskelua, eväiden syöntiä ja makkaranpaistoa.
 12.30 Tukioppilaiden vetämä loppuleikki ja opettajien loppupuheenvuoro sekä palautteen keräys.
 13.00 Siirtyminen takaisin koululle, josta bussit lähtevät.

3. Tapaaminen: Tutustuminen yläkouluun toukokuussa

- 8.15 Paikallisliikenteen bussi lähtee
 9.00 Kokoontuminen koulun auditorioon: rehtorin ja opinto-ohjaajan tervehdykset
 9.30 Jakaantuminen luokkiin, jonka jälkeen tukioppilaat esittelevät koulua, kertovat koulusta ja tutustuttavat oppilaita toisiinsa.
 9.50 Välitunti
 10.00 Koulun esittely ja tutustuminen jatkuu
 11.00 Kokoontuminen auditorioon ja pieni kertauskilpailu päivästä
 11.20 Ruokailu
 11.40 Tutustuminen ja oleskelua nuorisotilassa, joka on koulun yhteydessä
 12.10 Paikallisliikenteen bussi lähtee

Esimerkki Enontekiön ohjelmarungosta

1. Tapaaminen Karesuvannon koululla huhtikuussa

- 9.30 Saapuminen Karesuvannon koululle
 9.35 Koulun esittelykierron
 10.00 Nimi- ja tutustumisleikkejä liikuntasalissa
 10.30 Curling-turnaus liikuntasalissa joukkueittain
 11.15 Ruokailu
 11.35 Tietovisa ryhmissä
 12.30 Kiertoajelu Karesuvannon kylällä ja kaupassa käynti
 13.35 Paluukuljetukset

2. Tapaaminen Hetan koululla huhtikuussa

- 8.25 Saapuminen Hetan koululle
 8.30 Mokkaalojen valmistus kotitalousluokassa ryhmissä
 10.00 Saarella-nettipeli pareittain
 10.45 Liikuntatuokiot: Pöytäfutis, Pingis, Heittopallo
 11.15 Ruokailu
 12.00 Koulusuunnistus ryhmissä
 13.30 Mokkaalahetki kotitalousluokassa. Pelejä luokassa tai ulkona, esim. Kaikki pelaa-peli.
 14.45 Nuorisotila-info ja hengailua nuorisotilalla, välipala
 16.20 Paluukuljetukset

3. Tapaaminen Hetan koululla toukokuussa

- 8.25 Saapuminen Hetan koululle
 8.30 Tukioppilaiden tunti ja infopakettien jako oppilaille
 10.00 MELKEIN MAHDOTON TEHTÄVÄ - kouluun ja kylään tutustuminen ryhmissä
 11.15 Ruokailu
 12.00 MELKEIN MAHDOTON TEHTÄVÄ JATKUU
 12.35 Nuorisotilalla hengailua
 14.45 Paluukuljetukset

Mennään seiskalle -vuosikello

Mennään seiskalle –toiminnassa mukana olevia toimijoita:

- * Oppilaat
- * Tukioppilaat
- * Luokanopettajat
- * Aineenopettajat
- * Erityisopettajat
- * Koulukuraattori/koulupsykologi
- * Nuorisotyöntekijät/nuoriso-ohjaajat
- * Vanhemmat

Siirtymää tukevia taitoja 9.-luokkalaisille

Hankkeen aikana toteutettiin 9.-luokkalaisille toisen asteen siirtymää tukevia toimintoja. Lukuvuonna 2015-2016 puolet hankekoulun 9.-luokkalaisista vastasi siirtymäkyselyyn, jolla haluttiin selvittää oppilaiden ajatuksia, tunteuksia sekä toiveita ja tarpeita liittyen toisen asteen siirtymään. Kyselyn perusteella toteutettiin yhdelle pilottiluokalle elämännhallintataitoja tukeva kokonaisuus. Keskeiset teemat olivat ihmissuhteet, vapaa-aika, rentoutuminen ja uni sekä opiskeluhyvinvointi. Teemojen parissa työskenneltiin erilaisilla rastipisteillä, joissa oppilaat pohtivat aiheita keskustellen.

Siirtymäkyselystä esiin nousseita huomioita:

- ▶ Oppilaat odottavat tulevaa siirtymää iloisella mielellä ja kokevat jatko-opintoihin siirtymisen tärkeänä ja turvallisena
- ▶ Positiivisimmat asiat siirtymässä olivat itseä kiinnostavan alan opiskelu sekä uudet kaverit
- ▶ Jatko-opinnoissa huoletti opintojen vaativuus
- ▶ Oppilaat halusivat erityisesti kuulla toisen asteen opiskelijoiden kokemuksia opiskelusta

Syksyllä 2016 toteutettiin kaikille hankekoulun 9.-luokkalaisille työelämätaitoja tukeva opintokokonaisuus. Koulun aineenopettajat ja opinto-ohjaajat suunnittelivat yhden kuukauden ajalle aiheeseen liittyviä oppitunteja siten, että oppitunteja oli sekä ennen että jälkeen TET-jakson. Äidinkielen tunneilla käsiteltiin muun muassa erilaisia haastattelutilanteita, joita oppilaat tulevat kohtaamaan opintoihin ja työelämään hakeutuessaan. Maantiedon tunneilla käsiteltiin Suomen väestöön ja elinkeinoihin liittyviä asioita. Oppilaanohjauksessa teemaan liittyviä asioita käsiteltiin laajasti. Oppilaat tekivät muun muassa mielikuvamatkoja omaan tulevaisuuteensa, tutustuivat työelämän pelisääntöihin ja erilaisiin työpaikkailmoituksiin sekä opettelivat tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Terveystiedon tunneilla keskityttiin mielen hyvinvointiin liittyviin asioihin, kriiseihin ja niistä selviytymiseen sekä työssä jaksamiseen. Yhteiskuntaopin tunneilla perehdyttiin työelämän oikeuksiin ja velvollisuuksiin, erilaisiin työhakemuksiin sekä harjoiteltiin CV:n tekoa. TET-jakson jälkeen syvennettiin tie-

toa työelämän pelisäännöistä ja käytiin läpi muun muassa ammattiliittojen roolia, tasa-arvon toteutumista työelämässä sekä työsuhteisiin liittyviä asioita.

Loppuvuonna 2016 toteutettiin uudelleen siirtymäkysely, jota oli mukana muokkaamassa ja suunnittelemassa hankekoulun työntekijöiden lisäksi kuusi 9.-luokkalaista. Tällä kertaa kyselyyn vastasivat lähes kaikki koulun 9. luokkien oppilaat. Vastausten perusteella oppilaat halusivat lisää tietoa ajankäytön hallinnasta, stressinhallinnasta ja jännittämisestä sekä levon tarpeesta. Koulun hyvinvointiryhmässä päätettiin toteuttaa keväällä 2017 toisen asteen siirtymää tukevat ja hyvinvointiin liittyvät työpajat, joiden teemoiksi valittiin ajankäytön hallinta ja mielen hyvinvointi. Ajankäytön hallinnan työpajassa tutustuttiin erilaisten kalentereiden käyttämiseen ja Bullet Journal -tekniikkaan sekä arjen aikatauluttamiseen viikko-, kuukausi- ja vuositasolla. Mielen hyvinvoinnin työpaja toteutettiin Learning Cafe -menetelmällä. Oppilaat keskustelivat uneen ja lepoon, ravintoon, ihmissuhteisiin ja tunteisiin, liikuntaan sekä harrastuksiin ja luovuuteen liittyvistä asioista. Työskentelyssä käytettiin myös Suomen mielenterveysseuran Treenaa mieli vahvaksi! -vihkosta.

” Oppilaat halusivat lisää tietoa ajankäytön hallinnasta, stressinhallinnasta ja jännittämisestä sekä levon tarpeesta.

Työpajoissa käytettyjä materiaaleja ja menetelmiä:

- ▶ Suomen mielenterveysseura: Treenaa mieli vahvaksi
- ▶ Virtu.fi: Arjen lukujärjestys
- ▶ Bullet Journal -menetelmä
- ▶ Pomodoro -tekniikka
- ▶ To do -listat

AMIS9-toiminta ja saattelu toisen asteen siirtymän tukena

AMIS9-toiminnalla vastataan nuorten tiedonjanoon toisen asteen opiskelusta ja tarvittavista arjentaidoista. Viimeistään yhteishaku toisen asteen opintoihin suuntaa nuorten ajatukset uuden elämäsvaiheen mukanaan tuomiin muutoksiin. Lapin pienissä kunnissa asuvat nuoret ovat usein tilanteessa, jossa heidän on lähdettävä toiselle paikkakunnalle opintojen perässä. Välimatkat kotiin voivat kasvaa satojen kilometrien pituisiksi. Mikäli opinnot edellyttävät muuttoa toiselle paikkakunnalle, tuo se siirtymiseen peruskoulun jälkeisiin opintoihin oman jännityselementtinsä niin nuoren kuin vanhemmankin kannalta. Saattelun ja AMIS9-toiminnan tarkoituksena on ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä tukemalla sopeutumista uuteen elämäsvaiheeseen. Saattelutoiminnalla ehkäistään mahdollisia opintojen keskeytyksiä ja tuetaan nuoren itsenäistymistä sekä sujuvaa siirtymää.

Nuorten tiedontarve korostuu toiselle paikkakunnalle siirryttäessä. Nuoret kaipaavat tietoa tulevasta oppilaitoksesta, omasta koulutusalasta ja tulevasta opiskelukaverista, opiskelijahuollosta ja uudesta paikkakunnasta. Sopeutumista uudelle paikkakunnalle tukee vahvasti etukäteistieto vapaa-ajan mahdollisuuksista ja tieto siitä, mistä apua erilaisiin tilanteisiin tarvittaessa saa. Enontekiön kunnassa kehitettiin nuorten siirtymää sujuvoittavaa saattelutoimintaa. Enontekiön ammatilliseen koulutukseen hakeutuvat nuoret muuttavat toiselle paikkakunnalle opiskelemaan. Lukio-opinnot on mahdollista suorittaa kotikunnassa. AMIS9-toiminta suunniteltiin ja toteutettiin monitoimijaisesti yhteistyössä opinto-ohjaajan ja etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Nuoret jaettiin kahteen ryhmään: lukioon hakeutuviin ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuviin oppilaisiin hanketoiminnan painottuessa jälkimmäisiin. Myös vanhemmat huomioitiin ja heille tarjot-

AMIS9 pähkinäkuoressa:

- ▶ Linkitty luontevasti opinto-ohjaukseen; voidaan toteuttaa opotuntien yhteydessä rinnakkaisena toimintana lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen suuntaaville
- ▶ Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan kunkin vuoden AMIS9-ryhmäläisten tarpeiden ja toiveiden mukaan
- ▶ Monitoimijainen yhteistyö ja verkostoituminen oleellista toiminnan onnistumiselle
- ▶ Keskeisiä teemoja mm. asuntolassa asuminen, opintojen rahoitus, opiskelu toisella asteella, harrastus ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet ja nuorten palvelut uudella paikkakunnalla

tiin tietoa siitä, mitä palveluita nuoren opiskelupaikkakunnalla on tarjolla. Osana siirtymän tukemista sovittiin saatteluajatuksen mukaisesti, että kotipaikkakunnan etsivän nuorisotyöntekijän puoleen voi kääntyä vielä siirtymän jälkeenkin. Saattelu ja tieto siitä, että nuorella on turvaverkko uudella paikkakunnalla, lievitti myös vanhempien huolta nuoren pärjäämisestä.

AMIS9-toimintaa voidaan toteuttaa keväisin opinto-ohjauksen yhteydessä. Toiminnan aluksi kartoitetaan nuorten mieltä askarruttavia teemoja, joita sitten tapaamiskerroilla käsitellään. AMIS9-toiminnassa käsiteltäviä teemoja voivat olla muun muassa asuntolassa asuminen, opintojen rahoitus, toisen asteen opintojen rakenne sekä uudelle paikkakunnalle muuttamiseen liittyvät asiat. Lisäksi AMIS9-toiminnassa voidaan tehdä vierailuja toisen asteen oppilaitoksiin, asuntoloihin ja tutustua erilaisiin nuorten palveluihin. Toiminnassa voidaan hyödyntää myös etäyhteyksien suomia mahdollisuuksia tutustua eri toimijoihin.

” Sopeutumista uudelle paikkakunnalle tukee vahvasti etukäteistieto vapaa-ajan mahdollisuuksista ja tieto siitä, mistä apua erilaisiin tilanteisiin tarvittaessa saa.

Onnistunut AMIS9-toiminta:

- ▶ Tukee ja sujuvoittaa onnistunutta siirtymää
- ▶ Ehkäisee koulukeskeytyksiä
- ▶ Edistää sopeutumista uudelle paikkakunnalle
- ▶ Lisää tietoa käytettävissä olevista palveluista
- ▶ Lievittää siirtymään liittyvää jännitystä nuoren ja vanhempien osalta

Kilpisjärven koulun AmmattiTET

Yksi keskeisimmistä koulun tehtävistä on auttaa nuorta löytämään ja rakentamaan tulevaisuutensa ammatillinen polku. Oppilaanohjauksen lisäksi peruskoululla on käytössään TET eli työelämään tutustumisjaksot. Ne ovat keskeinen osa peruskoulun jakamaa työelämätietoutta. Kouluilla on käytössään eripituisia TET-jaksoja, joiden avulla voidaan rakentaa monipuolista kuvaa oppilasta kiinnostavista aloista ammatinvalintasuunnitelmien tueksi.

TET-jaksojen tavoitteina on parantaa oppilaiden työelämän tunte-
mista ja niiden avulla nuoret saavat käytännössä nähdä ja kokea, millaista on työskennellä erilaisissa ammateissa. Omakohtaiset työelämän kokemukset tukevat oppilaan jatko-opintoihin hakeutumista ja niihin liittyviä valintoja.

Kilpisjärven koululla toteutettu AmmattiTET on 9. -luokkalaisille suunnattu perinteisen työharjoittelun muunnos. Se soveltuu muun muassa oppilaille, jotka ovat pohtineet pitkään alavalintaansa tai joilla on ammatinvalintasuunnitelmissaan ollut vaikeuksia valita kahden, toisiaan lähellä olevan koulutusalan välillä. Esimerkiksi ICT-asentaja, datanomi ja elektroniikka-asentaja ovat nuorelle toisiaan hyvin lähellä olevia ammattikuvia, joiden erottaminen ammattikoulujen esitteiden tai tutustumispäivien avulla on vaikeaa.

Yhden tai kahden viikon mittaisella AmmattiTET-jaksolla oppilas voi tutustua kahteen toisiaan lähellä olevaan alaan opiskelemalla aloja ammattikoulussa varsinaisten opiskelijoiden mukana. Näin alojen väliset erot selkeytyvät ennen yhteishakua ja auttavat valinnan tekemisessä. Joskus voi käydä niinkin, että oppilas toteaa

AmmattiTET:n jälkeen molempien alojen olevan jotakin muuta kuin mitä hän oli kuvitellut ennen harjoittelua. Useimmiten harjoittelu vahvistaa oikean koulutusalan valinnan. AmmattiTET täytyy toteuttaa hyvissä ajoin ennen päättöluokan yhteishakua.

AmmattiTET:n toteuttaminen vaatii pitkäaikaista ja hyvää oppilastuntemusta. Harjoittelun toteuttaminen vaatii myös tiivistä yhteistyötä kohteena olevan ammatillisen oppilaitoksen kanssa. AmmattiTET:n toteuttamisesta täytyy neuvotella yksilöllisesti ja se on toteutettava ammattikoulun aikatauluihin sopivasti, sillä toisen asteen oppilaitosten resurssit eivät riitä kaikkien 9. -luokkalaisten harjoittelun järjestämiseen.

AmmattiTET-jakson järjestäminen on siis oppilaskohtaista räätälöintiä. Tässä tilanteessa korostuu oppilaan tuntemus ja oppilaitosten opinto-ohjaajien yhteistyö. Päätöksen tekeminen vaatii myös yhteistyötä kotien kanssa, mikäli oppilas asuu asuntolassa jakson aikana. Lopullisen päätöksen mahdollisesta AmmattiTET-jakson järjestämisestä oppilaalle tekee vastaanottava oppilaitos.

” AmmattiTET-jaksolla oppilas voi tutustua kahteen alaan opiskelemalla aloja ammattikoulussa varsinaisten opiskelijoiden mukana.

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi

